

Zlatuška, Zdeněk

Nápis ze Zany, naše území a Naristové

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1960, vol. 9, iss. E5, pp. 161-163

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109815>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

nesnadné a výsledky zůstávají většinou neprokazatelné. Jednoznačným však zůstává závěr, že malované zboží je běžným, domácím artiklem, jehož ornamentika ukazuje na tehdy běžný sluneční kult.

Třetí práce *B. Gedigy* (Gliniane ptaszki w kulturze lużyckiej na Śląsku, str. 41—64) se zabývá vznikem, rozšířením a významem hliněných ptačích figurek-štěrchátek lužické kultury. Vychází se tu především z terénu Slezska (připojen je soupis ptačích figurek ze Slezska), závěry však jsou dělány s ohledem na všeobecné rozšíření ptačího motivu v době halštatské po celé stř. Evropě. Dosavadní nálezy ptačích figurek jsou většinou z hrobů, důvodně však je lze očekávat i na sídlišťích. Nejstarší (ojedinělý) exemplář pochází již ze IV. per., ostatní kusy lze datovat až do mladších období. Bohatá výzdoba povrchu figurek, rytá, plastická i malovaná, prokazuje spolu s výjimečností tvaru opět povětšinou kultovní význam. Sám význam ptačích motivů (vodní pták — symbol sluneční), i ornamentů (kolečko, písmeno X aj.) přivádí opět ke kultu slunečnímu. Po podrobné analýze všech nálezů tohoto druhu s hlediska náležového prostředí i výzdoby uzavírá autor, že význam ptačích figurek tkví především v jejich funkci kultovní, která mohla být ovšem mnohostranná.

Vladimír Podborský

Nápis ze Zany, naše území a Naristové. Od r. 1955, kdy byl publikován nový nápis z africké Zany¹, se objevilo několik pojednání, která se zabývají právě v souvislosti s tímto nápisem nejstaršími dějinami našeho území. Nápis totiž obsahuje vylíčení kariéry M. Valeria Maximiana, který se mimo jiné podle tohoto nápisu zúčastnil bojů s Naristy a velel vojsku II. legie Adiutricis, jež přezimovalo v Leugaricionu. Tato věc — přezimování v Leugaricionu — zaujala zvláště naše badatele,² neboť je významným doplňkem a protějškem ke známému nápisu na skále trenčínského hradu.³ Zanský nápis totiž dovoluje nejen správně doplnit jméno legáta, který dal vytesat trenčínský nápis, ale poskytuje též novou variantu k trenčínskému „Laugaricio“, variantu, která se více přibližuje řeckému „Leukaristos“, známému z Ptolemaiovy mapy Velké Germanie. Lze tedy soudit, že mezi obě jména, tj. Leugaricio (Laugaricio) a Leukaristos lze položit rovnítko. Tuto rovnici Laugaricio = Leukaristos = Trenčín dokazoval již více než 30 let před objevením zanského nápisu *J. Dobiáš*,⁴ ale nebyla obecně přijata ani totožnost Laugaricio s Leukaristem ani s Trenčínem.⁵ Nyní však zanský nápis poskytuje zřejmě dosti důvodů, aby tato rovnice mohla být přijata obecně a v celé šíři.

Druhým bodem nápisu, který na sebe soustředil pozornost i zahraničních badatelů, je zmínka o Naristech. K této části nápisu obrátil svou pozornost nejprve *L. Barkóczy*,⁶ zabývající se náhrobním kamenem Aelia Septima, který se zúčastnil výpravy proti Naristům.⁷ Barkóczy, který probírá známé zprávy o Naristech, dochází k závěru, že je musíme hledat v době Marka Aurelia poblíže Pannonie, snad v severovýchodních Čechách nebo na severozápadním Slovensku, a nikoli mezi Dunajem a jižní hranicí Čech, jak se běžně soudí. Římský opěrný bod Laugaricio, tj. Trenčín, pokládá za namířený nikoli proti Kvádům, ale proti lidu púchovské kultury, který ztotožňuje právě s Naristy. K tomuto ztotožnění ho vede i to, že ve třetím století n. l. púchovská kultura již dále nepokračuje, právě tak jako v té době již nemáme zpráv o Naristech v okolí Pannonie. Barkóczyho důvody pro novou lokalizaci Naristů jsou tyto: legio I adiutrix, ke které patřil Aelius Septimus, měla sídlo v Pannonii v Brigetionu, mohla tedy přijít s Naristy do styku v tom případě, že měli svá sídla poblíže Pannonie, a nikoli v dnešním Bavorsku. Stejně tak M. Valerius Maximianus, který je uváděn v zanském nápisu jako velitel pannonských oddílů, mohl prý přijít s Naristy do styku jen v poměrně blízkém okolí Pannonie. Konečně se odvolává ještě na Tacitovu zprávu,⁸ která umísťuje Naristy vedle Hermundurů, v jejichž území pramení Labe.⁹ Podle této zprávy tedy museli Hermundurové být v severních Čechách, Naristi pak východně od nich. Barkóczy tu však přešel velmi lehc

zbytek Tacitovy zprávy, z něhož vyplývá, že jak sídla Hermundurů, tak i Naristů a dalších jmenovaných kmenů, musela být nutně u Dunaje, neboť se tam mluví jednak o úzkých stvcích Římanů s Hermundury, a ty by bylo těžko předpokládat, kdyby sídlili v severních Čechách, jednak o tom, že uvedené kmeny tvoří čelo Germanie k Dunaji. I toto svědčí proti lokalizaci Naristů tak vysoko na sever.

Na Barkóczyho vývody, které nejsou nijak přesvědčivé, reagoval J. Dobiáš.¹⁰ Správně uvádí, že lokalizaci Naristů do severních Čech je nijak nepřiblížíme Pannonii, proti stanovení jejich sídel na Slovensko pak namítá, že by Římané sotva mluvili o „*expeditio Germanica*“, jak je označován boj s Kvády na Slovensku a o „*expeditio Naristarum*“, kdyby oba germánské kmeny bydlely v těsném sousedství a společně bojovaly proti Římanům. K Tacitově zprávě namítá, že Tacitus neznal jiné Hermundury než na Dunaji a že zmínka o pramenech Labe je v jeho zprávě pouhým anachronismem. Zdá se mi, že je tu nutno vzít v úvahu i starší názor zdůrazňovaný E. Šimkem,¹¹ že byl zaměňován horní tok Labe s horním tokem Vltavy. Tato záměna, kterou Šimek dokazuje u Ptolemaia, jehož znalosti Čech vycházely v podstatě ze stejných pramenů jako znalosti Tacitovy, by i zde všechny nejasnosti dobře vysvětlila.

Přibližně ve stejnou dobu jako Dobiášovo pojednání vyšel i článek H. Bengtsona¹² věnovaný na základě zanského nápisu dějinám Naristů. Bengtson nezná Barkóczyho článek (a samozřejmě ani posledně uvedený Dobiášův, protože vyšel — jak bylo již řečeno — ve stejnou dobu jako jeho) a vychází pouze ze zanského nápisu. Výše uvedenou zprávu Tacitovu o sídlech Naristů vykládá tak, že se nemůže jednat o dnešní pramen Labe, ale o některý z jeho přítoků, nejspíše o Vltavu, jejíž pramen leží blízko Dunaje, tedy v území, které Římané aspoň poněkud jistě znali. Odvolává se tu na uvedeně Šimkovo dílo a zcela přijímá jeho výklad Ptolemaiova popisu Čech. Sídlo Naristů pak hledá nikoli v údolí řeky Náby a Řezen, ale východněji, tj. v dnešním Horním Rakousku severně od Dunaje. Poslední zpráva, která se o Naristech dochovala, je u Cassia Diona¹³ a mluví o přesídlení 3000 Naristů na římské území. Tím zprávy o tomto kmeni a jeho dějiny končí, a jak Bengtson soudí, není je možno uvádět v souvislost s Waresky, o nichž se dovídáme až na začátku 8. stol. n. l.

POZNÁMKY

¹ H. G. Pflaum, *Deux carrières équestres de Lambèse et de Zana*. M. Valerius Maximianus, Libyca III (1955), str. 134—154.

² Josef Dobiáš, *Nový pramen k dějinám markomanských válek na našem území*, Archeologické rozhledy IX, 1957, str. 523—528; *Nový nápis ze Žany*, Listy filologické V (LXXX), 1957, str. 188—191. Pavel Oliva, *Pannonie a počátky krize římského imperia*, Praha, 1959, str. 212 n., 226 n.; Oldřich Pelikán, *Rimania na Slovensku a africký nápis*, Naša veda IV, 1957, str. 448—450.

³ CIL III, 13439 = Dessau, ILS 9122.

⁴ Josef Dobiáš, *Příspěvek k výkladu Ptolemaiovy mapy Velké Germanie*, Sborník čs. spol. zeměpisné, 1921, str. 79—82 a j.

⁵ Srov. Emanuel Šimek, *Velká Germanie Klaudia Ptolemaia III*, Brno 1949, str. 259.

⁶ László Barkóczy: *Die Naristen zur Zeit der Markomannenkriege*, Folia Archaeologica IX, 1957, str. 91—99.

⁷ CIL III, 4310 (srov. též III, 10969): *Ael(ia) Septimo opt(ioni) leg(ionis) I/[ad(iutricis) q] ui desideratus est/[in expedit(ione)N] aris(tarum) qui vix(it)*.

⁸ Tacitus, *Germania*, 42, 1.

⁹ Tacitus, *Germania*, 41, 2.

¹⁰ Josef Dobiáš, *Expeditio Naristarum, Eunomia (Ephemeridis LF supplementum) II*, 1958, str. 65—68, III, 1959, str. 22—31.

¹¹ *Emanuel Šimek*, Velká Germanie Klaudia Ptolemaia II, Brno 1935, str. 33.

¹² *Hermann Bengtson*, Neues zur Geschichte der Naristen, Historia VIII, 1959, str. 213—221

¹³ *Cassius Dio* LXXI, 21.

Zdeněk Zlatuška

Études mycéniennes, Actes du Colloque international sur les textes mycéniens (Gif-sur-Yvette, 3—7 avril 1956), vyd. *M. Lejeune*, Paris, Centre national de la recherche scientifique, 1956. Stran 280.

Nebývalý zájem o studium egejské společnosti z 2. tis. př. n. l., jak k němu došlo hned v prvních letech po Ventrisově rozluštění lineárního písma B, se stal podnětem k občasnému svolávání zvláštních specializovaných mykénologických konferencí. První z takovýchto zasedání bylo svoláno na jaře 1956 do Gif-sur-Yvette nedaleko Paříže, a kniha, o které tu podáváme zprávu, je sborník, shrnující veškerá jednání této konference.

Publikace se skládá ze čtyř částí. První část obsahuje zprávu o účastnících konference a o jejím časovém rozvrhu (str. 9—14), druhá zahrnuje všechny příspěvky, zaslané předem sekretariátu konference (str. 15—206), do třetí části byly zařazeny základní referáty, na konferenci přímo přednesené, a výtahy z diskuse (str. 207—272) a část poslední obsahuje perspektivní úkoly, které z konference vzešly (str. 273—277). Na tomto místě se soustředíme hlavně na informaci o části druhé a třetí (o bodech obsažených v první a čtvrté části knihy viz více v mé zprávě o konferenci v *Listech filologických* 81 (1958), 121—122).

V čelo druhé části publikace byl zařazen seznam mykénologických pramenů a literatury za léta 1953—1955, sestavený pro konferenci *M. Ventrisem* a vtělený později i do prvního svazku periodické bibliografické publikace *Studies in Mycenaean Inscriptions and Dialect*, by *J. Chadwick*, *L. R. Palmer*, *M. Ventris*, Univ. of London 1956 (o ní a o dalších obdobných publikacích londýnské university viz v *SPPFBU* E 3 (1958), 156—158). Za Ventrisovým seznamem následuje skupina příspěvků, které se týkají problematiky mykénských slabičných znaků a ideogramů, příp. některých speciálních otázek hláskových. Tak se *K. D. Ktistopoulos* pokouší o stanovení vztahů mezi některými slabičnými znaky, které se vyskytují na konci mykénských slov. *J. Sundvall* vznáší ve svém příspěvku připomínky k otázkám transkripce a interpretace mykénských textů (je třeba tu uvést, že tento badatel vyslovil zároveň i určité výhrady k Ventrisovu rozluštění). *M. Lejeune* se snaží podat fonetickou interpretaci některých dubletních znaků lineárního písma B; podle něho by bylo možno předpokládat pro předřecký jazyk „minojský“, pro jehož zachycování asi lineární písemné systémy na Krétě vznikly, až tři různá [a], přední, střední a zadní, a tento stav se potom odrazil v tom, že se v a-ové řadě lineárního písma B vyskytuje často větší počet znaků pro touž mykénskou slabičnou hodnotu. *V. Georgijev* se pokouší o určení fonetických hodnot, anebo aspoň o další fonetickou precizaci některých mykénských znaků. *J. Chadwick* se zabývá problematikou zastoupení sykavek v mykénské řečtině, a pokusil se mimo jiné vysvětlit kolísání mezi psaným „k“ a „z“, jak se s ním setkáváme v některých mykénských slovech, z disproporcí mezi probíhajcími hláskovými změnami a mezi ztrnulostí mykénské ortografie. Dvě další studie jsou věnovány dílčím problémům z oblasti tvoření slov. Tak *H. Mühlestein* rozebírá mykénské tvoření adjektivních odvozenin suffixem -jo (**χρυσος* „zlatý“ > myk. *χρυσ(σ)ος*; psáno ku-ru-so) a řeší otázku chronologie některých hláskových změn, které s tím souvisejí, a *P. Chantraine* jedná o tvoření ženských výrazů k nominům agentis na -*τήρ*. Dále podává *M. S. Ruipérez* výklad k několika etymologicky příbuzným mykénským výrazům, *E. L. Bennett* sleduje shody v textu několika pylských podskupin serie A- a *M. Lejeune* se pokouší o všestrannou analýzu dokumentů jednotlivých podskupin pylské serie N-.